

TARJIMADA SINONIM VA ANTONIMLARDAN FOYDALANISH USULLARI

Uzoqova Mavjudaxon Zafarbek qizi

Email: uzoqovamavjuda830@gmail.com

Adhamova Muxlisaxon Xursanbek qizi

Email: muxlisaadhamova@icloud.com

Andijon davlat chet tillari instituti talabalari

Ilmiy rahbari: **Umaraliyeva Barchinoy**

Email: umaraliyeva2003@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur tezisda tarjima jarayonida sinonim va antonim birliklardan foydalanishning nazariy asoslari hamda amaliy usullari tahlil qilinadi. Tarjimada leksik transformatsiyalar, ayniqsa sinonimik va antonimik almashtirishlar matn mazmunini to'g'ri yetkazishda muhim vosita ekanligi yoritiladi.

Tarjima jarayoni til birliklarini oddiy ko'chirish emas, balki ularni ma'no, uslub va kontekst jihatidan mos ravishda qayta ifodalashni talab etadi. Shu nuqtai nazardan sinonim va antonimlardan foydalanish tarjima nazariyasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Sinonimlar — ma'nosi yaqin bo'lgan so'zlar bo'lsa, antonimlar esa qarama-qarshi ma'nodagi birliklardir. Tarjima jarayonida ushbu vositalar orqali asl matnning semantik va stilistik xususiyatlari saqlanadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tarjimada sinonimlarni tanlashda faqat ma'no yaqinligi emas, balki kontekst, uslub, registr va madaniy omillar ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, ingliz tilidagi bir so'z bir nechta sinonimlarga ega bo'lishi mumkin, lekin ularning har biri turli vaziyatda qo'llanadi. Shu sababli tarjimon muallif uslubini hisobga olib, eng mos variantni tanlashi lozim.

Sinonimlardan foydalanishning asosiy usullaridan biri — leksik almashtirish hisoblanadi. Bu usulda asl matndagi so'z to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinmaydi, balki uning ma'nosiga yaqin bo'lgan boshqa birlik bilan ifodalanadi. Bu esa matnning tabiiyligini ta'minlaydi. Tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, sinonim almashtirish tarjimada semantik aniqlik va stilistik moslikni saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, tarjimada antonimlardan foydalanish ham keng qo'llaniladi. Bu usul ko'pincha antonymik tarjima deb yuritiladi. Unda asl matndagi ijobiy yoki inkor shakli qarama-qarshi ma'nodagi birlik orqali ifodalanadi. Masalan, ingliz tilidagi "not bad" iborasi o'zbek tiliga "yaxshi" tarzida tarjima qilinishi mumkin. Bu usul tarjimada ifodaning tabiiyligini oshiradi va ma'no aniqligini ta'minlaydi.

Sinonim va antonimlardan foydalanishda tarjimonning til sezgirligi muhim omil hisoblanadi. Har bir tilning o'ziga xos leksik-semantik tizimi mavjud bo'lib, bu tizim tarjima jarayonida turli transformatsiyalarni talab qiladi. Xususan, sinonimlarning konnotativ ma'nolari va stilistik bo'yoqlari turli tillarda farq qiladi. Shu sababli tarjimon faqat lug'aviy ma'noga emas, balki madaniy va kontekstual omillarga ham e'tibor qaratishi zarur.

Shuningdek, badiiy tarjimada sinonimlardan foydalanish muallif uslubini saqlashda alohida ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotlarga ko'ra, sinonimlarning noto'g'ri tanlanishi matnning emotsional ohangiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Demak, tarjimon har bir leksik birlikni chuqur tahlil qilgan holda tanlashi kerak.

Xulosa qilib aytganda, tarjimada sinonim va antonimlardan foydalanish matnning adekvat va tabiiy tarjimasini ta'minlovchi muhim vositalardan biridir. Ular orqali tarjimon nafaqat ma'noni, balki uslub, emotsional rang va madaniy xususiyatlarni ham muvaffaqiyatli yetkazishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedova M.M. Tarjimada leksik sinonimlarning tanlanish mezonlari. – Samarqand, 2025.
2. Matmurotova Z.T. Tarjimada sinonimlarning ekvivalentini aniqlash. – 2025.
3. Qobilova K.A., Azimjonova M.R. Leksik transformatsiyalar va ularning tarjimadagi o'rni. – 2025.
4. Sharipova M.K. Sinonim va frazeologizmlarni tarjima qilish muammolari. – 2025.
5. Newmark P. A Textbook of Translation. – Prentice Hall, 1998.